

HÍREK, BESZÁMOLÓK

GLATZ FERENC LEVELE

Mint Tagtársaink előtt ismeretes, 1995 októberében fontos eseményre került sor a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet konferenciatermében: ÁDÁM Antal akadémikus kezdeményezésére az 1994-ben befejezett geofizikai tárgyú OTKA pályázatok szerzői poszter kiállításon mutatták be eredményeiket, bizonyítván, hogy okosan használták fel az OTKÁ-tól kapott pénzt. A kiállítás sikere Magyar Geofizikusok Egyesülete Tudományos és Oktatási Bizottságának új ötletet adott: miért ne lehetne a kiállításon bemutatott poszterek rövid összefoglalóját egy különszámban megjelentetni a Magyar Geofizikában? Ettől legalábbis kettős hasznot remélhettünk: egyrészt írásos nyoma marad a sikeres kiállításnak, másrészt pedig olyan tagtársaink is megismerkedhetnek az anyaggal, akiknek nem állt módjukban a kiállítást személyesen fölkeresni.

Az ötletet tett követte, a különszám megjelent, majd ÁDÁM Antal kívánságára a különszám egy-egy példányát elküldtük a magyar tudományos élet OTKA-ügyekben illetékes vezetőinek egy levél kíséretében, mintegy „igazolandó”, hogy az OTKA-pályázatok nyertesei eredményesen dolgoztak. Szerkesztőségünk küldött egy-egy OTKA-példányt a Magyar Tudományos Akadémia elnökének, főtitkárá-

nak és a X. osztály elnökének, az OTKA vezetőinek, valamint az OTKA Élettelen Természettudományi Szakkollégiuma tagjainak.

Nagy örömünkre szolgál, hogy GLATZ Ferentől, az MTA elnökétől a következő levél érkezett:

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

A Magyar Geofizika különszámát köszönettel megkaptam. Az OTKA geofizikai kutatások céljára juttatott támogatások ezúton is történő „elszámolásával” messzemenően egyetértek és azt kiváló kezdeményezésnek tartom.

Budapest, 1996. július 10.

Üdvözlettel

Glatz Ferenc

Akadémiánk elnökének levele megtiszteltetés szakmánk és Egyesületünk számára, igazán jólesett. Köszönjük.

Tóth Lajos

AMERIKAI KITÜNTETÉS

Egyesületünk a következő levelet kapta az Egyesült Államokból:

„Tisztelt Bodoky Úr!

Mint az Amerikai Geológusok Szövetségének alelnöke (Nemzetközi Osztály), szeretném felhívni a magyar geofizikus kollégák figyelmét arra, hogy egyik tagtársuk, dr. HORVÁTH Ferenc, megkapta az 1995. évi Geological Society of America Honorary Fellow kitüntetését. A mellékelt újsághír (GSA Today) röviden összefoglalja a döntés hátterét.

Mivel ez a hír valószínűleg elkerülte a Magyar Geofizikusok Egyesülete tagságának figyelmét, úgy gondolom, hogy ezt a jó hírt valamilyen formában meg kellene osztani az otthoni kollégákkal.

Tisztelettel

*dr. Tari Gábor
Petroleum Geophysicist S. G.
(Amoco Production Company)”*

TARI Gábor kollégánk kérésének szívesen helyt adunk, és ezúton is gratulálunk HORVÁTH Ferencnek a kitüntetéshez. Valóban, a magyar geofizikusok

közül — remélhetőleg — sokkal többen olvassák a Magyar Geofizikát, mint a GSA Today-t, így a mostani közléssel ez a jó hír sokkal több kollégánkhoz jut el.

Az adományozás szabályai szerint *Honorary Fellow* cím olyan nem észak-amerikai kutatónak adományozható, aki Észak-Amerikán kívül él és dolgozik, jelentős hírnevet szerzett a geológiai kutatásban vagy figyelemre méltó szolgálatot tett a Tár-

saságnak. (1969-ben, az Apollo-11 útja után, módosították az alapszabályt, és így — kivételes körülmények esetén — észak-amerikaiak is kitüntethetők.) A Holdat járt három amerikai űrhajós mellett most már HORVÁTH Ferenc tagtársunk is, egyetlen magyarként, a kitüntetettek között van. Még egyszer gratulálunk!

Bodoky Tamás

MAGYAR—OSZTRÁK FÖLDTANI EGYÜTTMŰKÖDÉS

A földtani kutatásban évtizedek óta szervezett formában működnek együtt az osztrák és a magyar szakemberek. Az együttműködésben osztrák részről a Geologische Bundesanstalt játssza a koordináló szerepet és rajta kívül még a Tudományos Akadémia és az egyetemek kutatói vesznek részt benne. Magyar részről a Magyar Geológiai Szolgálat koordinálásával a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézetben, illetve a Magyar Állami Földtani Intézetben folynak az ide tartozó kutatások.

Idén június 13-án és 14-én találkoztak Bécsben az érintett intézmények vezetői az előző évben elvégzett munkák áttekintésére és a következő év teendőinek megbeszélésére. A találkozó a szokásos baráti légkörben folyt le RASUMOVSKY gróf, a napóleoni idők cári nagykövetének egykori palotájában, amely ma a Geologische Bundesanstalt bécsi székháza.

Az 1996—97-es évben geofizikai részről a mélyszeizmikus kéregkutatások, a sekélyszeizmikus módszerkutatás és a paleomágneses kutatások terén,

illetve a Rohonci-hegység és a Bécsei-medence komplex geofizikai kutatásában, gravitációs és mélyfúrású geofizikai mérőeszközök kalibrálásában és a két ország gravitációs hálózatának összekötésében határoztunk el közös munkákat.

A megbeszélések után az ELGI képviselői meglátogatták a bécsi egyetem geofizikai tanszékét.

A megállapodásokat már hagyományosnak tekinthető módon egy kellemes bécsi kerthelyiségben borozgatással zártuk, amint ez a mellékelt képen látható.

Az útról még egy képet szeretnék bemutatni, a képet a geofizikai tanszék professzori szobájának

1. ábra. Osztrák-magyar együttműködés

(balról jobbra a szemben ülők: FARKAS István, BODOKY Tamás, SCHMÖLLER professzor Leobenből, SCHÖNLAUB professzor a Bundesanstalt igazgatója, SZABADVÁRY László, REITER államtitkár úr, SEIBERT professzor Bécsből és VERŐ László)

2. ábra. A cifra palota

(az előtérben HEGYMEGI László és BODOKY Tamás)

ablakából vettük fel. Lehet találgatni, hogy ott a város közepén mi ez a cifra palota?

- A — RASUMOVSKY gróf ükunokájának palotája,
- B — a bécsi avantgárd művészek galériája,
- C — szemétégetőmű.

(A helyes válasz C, vagyis egy, a város közepén működő szemétégetőmű, amely mintegy százezer bécsi lakos elektromosenergia-szükségletét biztosítja az általuk termelt szemét elégetéséből. Nem szennyezi a levegőt és láthatóan senkit semmilyen módon sem bánt, de a zöldék átkait elkerülendő HUN-DERTWASSER bécsi művésszel álcáztatták. Hát, mit mondjak, a szemétkelzésről — hogy egyébről most ne beszéljünk — van még mit tanulnunk itt, Nyugat-Szibériában!)

Bodoky Tamás

AZ SPWLA 1996. ÉVI SZIMPÓZIUMA (1996. június 16—19., New Orleans, Louisiana)

Az 1995. évi, Európába (Párizsba) történt kirándulás után az SPWLA 37. évi szimpóziumára ismét a megszokott amerikai környezetben, ezúttal New Orleans-ban került sor. A tavalyi, viszonylag nagy létszámú (11 fő) magyar küldöttséggel szemben az idén csak két fő (FERENCZY László és CSÁSZÁR János, mindketten a MOL Rt. dolgozói) vett részt a találkozón. A regisztrációs lista szerint a 28 országból érkező résztvevők száma 694 fő volt (regisztrált résztvevő 423 fő, vendég 97 fő, diák 6 fő, kiállítók és személyzetük 168 fő). A regisztrált résztvevők 79%-a a „hazai színeket” képviselte, Európából 10 ország 57 fővel volt jelen (11 francia, 12 norvég, 9 brit, hogy csak a nagyobb létszámú csapatokat említsük). A cégeket tekintve a legtöbb résztvevőt, nem meglepetésre, a Schlumberger (57 fő), majd a Halliburton (32 fő) és a Western Atlas (31 fő) regisztráltatta, ami viszont meglepetés volt számunkra, hogy Oroszország a rendezvényre csak 1 főt delegált.

A háromnapos előadás-sorozat, amelynek a *New Horizons*, *New Discoveries*, *New Technology* címet adták, 48 (ebből 2 plenáris) előadás hangzott el és 17 posztert mutattak be. A folyamatosan nyitva tartó kiállításon 28 cég termékeit tekinthették meg az érdeklődők.

Az előadásokat 12 szekcióba (blokkba) sorolták a következő szakmai csoportosítással (a posztereket mi soroltuk):

- Electromagnetic Modelling and Interpretation (8 előadás)
- Interpretation and Imaging (3 előadás + 4 poszter)
- Formation Evaluation (7 előadás + 3 poszter)
- Nuclear Magnetic Resonance - NMR (9 előadás + 2 poszter)
- Measuring/Logging While Drilling - MWD/LWD (6 előadás + 1 poszter)
- Production Logging (2 előadás + 2 poszter)
- Acoustic (5 előadás + 1 poszter)

- Nuclear (4 előadás)
- Reservoir Characterization (2 előadás + 4 poszter).

Az előadások megoszlásából is látszanak a *tendenciák* és azok a *területek*, amelyek a klasszikus tárolóértelmezés mellett az utóbbi időben a fejlesztések középpontjába kerültek:

- NMR mérések (lyukban és laborban) és értelmezésük, valamint egyre kiterjedtebb és szélesebb körű felhasználásuk
- nagy felbontású konduktív és indukciós ellenállásmérések elméleti kérdéseinek finomítása, 3-D-s értelmezésük a vízszintes fúrásokban is
- MWD/LWD mérések pontosságának növelése, kivitelezésük fejlesztése (vízszintes és kis átmérőjű lyukak)
- a teljes hullámképes akusztikus információk felhasználási körének további szélesítése, az akusztikus szondák felbontóképességének növelése
- a lyuk- (nem csak geofizikai) és maginformációk integrációjának növelése
- az eredmények felhasználóközpontúbb közlése és megjelenítése.

A nukleáris mágneses rezonancia (NMR) tárgykörével egyébként a szimpózium utáni napon egy egésznapos *workshop* is foglalkozott, *Improving NMR Log Interpretation Using Core Data* címmel, amelyen mindketten részt vettünk. Ezen az elméleti bevezető előadások után a magvizsgálatok eredményeivel való kombinált értelmezés mellett számos esettanulmányt is megismerhettünk. Egy-két cím az előadásokból:

- Hydrocarbon typing from MRIL
- Obtaining capillary data from NMR T distribution data
- NMR facies analysis
- Using NMR techniques to evaluate the wettability of the Ekofisk chalk

— Magnetic resonance imaging log.

A fejlődés ezen a területen, a sok évi kísérletezés után, szédületes tempóban indult el és az alkalmazási korlátok is egyre csökkennek. Megkockáztatható az a kijelentés, hogy nincs távol az az idő, amikor az NMR mérések több konvencionális eszközt kiválthatnak, illetve a tároló-értelmezési feladatok egy részét az NMR szelvények (és NMR magadatok) adta információk alapján az eddigieknél lényegesen pontosabban oldhatunk majd meg. Így a permeabilitás, a maradékvíz-telítettség, csak a mozgás-képes fluidumot tartalmazó póruster számított értékei elől az „erősen becsült” jelző lassan elhagyhatóvá válik.

A teljes akusztikus hullámkép méréséről és értelmezéséről hovatovább már olyan szinten beszélnek, mint a hagyományos ellenállásmérésekről. A belőle kinyerhető információk köre egyre szélesebb, így már nemcsak a sebességek és a közetmechanikai paraméterek meghatározása, a rétegmegnyitások és kezelések tervezésének és a szeizmikus szelvények pontosabb kiértékelésének segítése a cél, hanem a permeabilitás és a repedezettség az eddigieknél pontosabb becslése is lehetségessé válik, amihez felhasználják a hullámkép „hátsó” régiójából származó Stoneley-hullámokat is.

Sajnos az NMR, bizonyos mértékig a teljes hullámkép és a Measuring/Logging While Drilling módszerek hazai alkalmazása az eszközök és a bér-mérések nagy költsége, a felhasználók fogadókészsége, a legújabb szelvényezési eljárások és a belőlük kinyerhető információk felhasználási lehetőségeinek hiányos ismerete miatt egyelőre csak álomnak tűnik. Lemaradásunk a korszerű mérésekből származó és az eddigieknél pontosabb információk kutatási és művelési/termelési célú felhasználásában egyre nő.

A *kiállítást* hagyományosan a nagy szelvényező cégek (Schlumberger, Western Atlas, Halliburton, Landmark) uralták, de a bemutatón résztvevő kisebb cégek is igyekeztek minél teljesebb körű szolgáltatást nyújtani. Nemcsak egy adott területével foglalkoznak a szakmának, hanem komplett szelvényértelmezési csomagot is adnak, amelyek már mind Windows vagy UNIX környezetben futnak (PETCOM, MINCOM, Z&S, GeoGraphix).

A szimpóziumon elhangzott előadások és bemutatott poszterek teljes, valamint az NMR workshop vázlatos szöveg és ábraanyagát a *Transactions*, illetve a workshop külön füzeté tartalmazza, amelyek megtalálhatók a KUMMI Kútgeofizikai Osztályán Nagykanizsán, illetve a Hazai Kutatási Üzletágnál Budapesten.

Az *SPWLA általános helyzetéről* az Annual Business Meeting-en kaptunk tájékoztatást, amelyet Karen JAY adott. A leköszönő elnöknő beszédében kiemelte, hogy az SPWLA anyagi helyzete nem túl rózsás, amely elsősorban az iparág amerikai recessziójának és a mélyfúrás geofizika bizonyos mértékű elszigetelődésének köszönhető. Az új belépők 2/3-a az Amerikán kívüli térségekből származik. Ezért az SPWLA vezetése komolyan fontolgatja az AAPG (Association of American Petroleum Geologists) szervezetével való társulás lehetőségét. Ez a 4000 fős egyesület minden második évben Amerikán kívül tartja rendezvényét, így egy esetleges társulás esetén szakmánk nagyobb publicitási lehetőséghez juthatna. (Valószínű e cél vezette az európai chaptereket, amikor az európai Formation Evaluation Meetinget az EAGE-vel közösen rendezték meg Amszterdamban.) Elmondása szerint ebben a társulásban benne van az a hátsó gondolat is — amelyet itthon is hangoztatunk —, hogy a szelvényezési eredményeket felhasználók nem igazán ismerik és használják legújabb eredményeinket, így az együttműködés során ezen a téren pozitív változásra lehetne számítani. Függetlenül a szervezeti társulás formájától, 1999-ben Oslóban az SPWLA és az AAPG közösen tartja meg szimpóziumát.

A *chapter elnökök munkaebédjén*, ahol a Budapest Chapter jelenlegi elnökét, ÁBELE Ferencet CSÁSZÁR János helyettesítette, Bill COREA, az SPWLA új elnöke vázolta az elkövetkező időszak elképzeléseit. Itt hivatalosan is bejelentettük, hogy 2001-ben vagy 2002-ben Budapest vállalná az éves szimpózium megrendezését, függetlenül attól, hogy az AAPG-vel tervezett együttműködés milyen formája alakul ki addigra. Az elhangzottak és a Párizsi Chapter vezetője, Claude BOYELDIEU — aki, úgy tűnik, koordináló szerepet tölt be az anyaegyesület és az európai chapterek között — hathatós támogatása alapján úgy ítéljük meg, hogy jó eséllyel pályázhatunk a szimpózium megrendezésére. Ugyanakkor BOYELDIEU úr nehezményezte, hogy az amszterdami európai chapter találkozóán Budapestet senki nem képviselte. (Erre a jövőben jobban oda kellene figyelniünk.) ÁBELE Ferenc egyébként megkapta az SPWLA *Award of Appreciation* emléklapját. Ezúton is gratulálunk neki.

A résztvevők számára szervezett *tanulmányi kirándulás* — mivel Louisiana azon öt amerikai állam egyike, ahol 500 lábnál nincs magasabb kiemelkedés — nem igazán bővelkedett geológiai érdekességekben, de kárpótolt bennünket a hatalmas mocsárvilág zegzúgos csatornáiban az alligátorok közötti csó-

nakázás, ahol szinte a testközelből érezhettük az olykor hatalmas ragadozók félelmetes mivoltát.

Említést érdemel még a Mississippi partján álló hatalmas *Aquarium of Americas*-ban tett látogatásunk, ahol a legkülönfélébb tengeri élőlényeket láthattunk élőhelyüknek megfelelő „környezetben”. Hátborzongató élmény volt, hogy a tengerek hírhedt ragadozóitól, a cápáktól mindössze néhány milliméteres üveg választott el bennünket. A Schlumberger cég jóvoltából itt nemcsak a tengeri lényekkel, hanem New Orleans és vidéke speciális ételeivel és italaival, valamint egy dixiland zenekar jóvoltából zenéjével is megismerkedhettünk.

Végül, de nem utolsó sorban szólunk kell a szimpózium helyszínéről, *New Orleans városáról* is, amely nem tipikusan amerikai város. A klasszikus

downtown itt is megtalálható ugyan, de jellegében inkább európai — nemcsak azért, mert lakott a belváros, hanem sokkal inkább a hangulatában semmihez nem igen hasonlítható nyüzsgő, vidám élet miatt. A különböző kultúrák keveredése (francia, spanyol, latin-amerikai, cajun, creol) fantasztikus gasztronómiai, kulturális és zenei keveréket hozott létre, amelyet csak a helyszínen lehet igazán értékelni. A Bourbon Street késő estétől valóságos zenei paradicsommá válik, ahol jazz, dixiland és cajun (ejtsd: „kédzsön”) zene szól kora hajnalig, a szinte megszámlálhatatlan, egymás közvetlen szomszédságában lévő kocsmák, kávéházak mindegyikében.

Császár János, Ferenczy László

ÚTI BESZÁMOLÓ AZ ICAE-96 KONFERENCIÁRÓL (X. International Conference on Atmospheric Electricity)

A légköri elektromos jelenségekkel foglalkozó nemzetközi konferenciák (ICAE) sorában a tizediket Japánban, Osakában rendezték meg 1996. június 10. és 14. között. El lehet mondani, hogy az elmúlt néhány esztendőben új fejezet kezdődött a légköri elektromosság történetében. Három fontos témát emelnék ki:

1. földrengések elektromágneses kísérő jelenségei;
2. zivatarfelhő-ionoszféra csatolás;
3. Schumann-rezonancia, mint „globális hőmérő”.

Az 1. téma különös aktualitást kapott ezen a rendezvényen, Japánban, ahol gyakran fordulnak elő kisebb-nagyobb, esetenként súlyos következményekkel járó földrengések. A 2. téma a nemrégiben felfedezett „sprite”-okkal, a sztratoszférában és a mezoszférában, nagy zivatargócok felett néhány ms alatt lejátszódó, hatalmas térrészre kiterjedő vörös és kék színű optikai emissziókkal foglalkozik. Bizonyosodott, hogy a globális zivatartevékenységhez kapcsolódó lélegelektromos jelenségek nemcsak a troposzférát, hanem az atmoszféra magasabb tartományait is érintik, beleértve az alsó ionoszféra D-tartományát is. A villámkisüléseknek sokkal nagyobb szerepük van a légkörkémiailag folyamatok alakításában, mint azt korábban gondolták. A 3. téma azon a felismerésen alapszik, hogy a zivatartevékenység érzékenyen reagál a felszínközeli hőmérséklet változására [WILLIAMS 1992]. A Schumann-rezonancia jelenségkörrel a globális zivatartevékenység tartja élet-

ben. Így a rezonancia-módusok amplitúdójának (intenzitásának) időbeli változása érzékeny indikátora lehet globális klimatikus trendek alakulásának. Ezen téma révén vált aktuálissá részvételünk ezen a nemzetközi rendezvényen. A MTA GGKI Nagycenk melletti Geofizikai Observatóriumában három éve folyik a Schumann-rezonanciák észlelése a vertikális elektromos komponensben. Ez az adatsor jelenleg mind hosszúságát, mind minőségét tekintve egyedülálló a világon. Ezzel az adatsorral sikerült bizonyítani először, hogy a Schumann-rezonancia jelenségkör valóban alkalmas globális értelemben vett kis hőmérsékletváltozások indikálására. Előadásunkban (Winter anomaly in 1995/1996 as shown by Schumann resonances) is egy a trópusi övezetet, azon belül is elsősorban Dél-Amerikát érintő lehetséges hőmérsékleti anomáliára hívtuk fel a figyelmet, amelyre Schumann-rezonancia méréseink alapján tudtunk következtetni. Jellemző a téma aktualitására, hogy a rendezvényt követő két héten belül megkaptuk a bizonyító erejű hőmérséklet-térképeket Brazília területére. 1995 decemberében az átlaghőmérséklet kb. 2°C-kal volt magasabb az 1994. decemberi átlaghőmérséklethez képest. Adataink minősége ennél kisebb hőmérsékletváltozás szignifikáns kimutatását is lehetővé teszi, ami óriási jelentőségű lehet a légkör globális termális háztartásának (elsősorban a trópusokon) nyomon követésében. Meg kell említeni azt is, hogy ez a szerény anyagi beruházást igénylő módszer versenyképes, sőt bizonyos értelem-

ben véve hatékonyabb a hatalmas anyagi beruházásokat igénylő műholdas észlelésekhez képest.

A konferenciára, amelyet a Royal Hotelben tartottak, a nagyon elegáns környezet, a kitűnő szervezés, s a rendezők hallatlan udvariassága és figyelmessége volt jellemző. Kb. 200 fő vett részt ezen a rendezvényen. A nagyon élénk és izgalmas szakmai előadások napjait követően egy felejthetetlen kirán-

dulást szerveztek számunkra Narába, a japán történelem 8. századát idéző fényes korszakának a színhelyére.

Nagyon köszönöm az MGE támogatását, amellyel hozzájárult részvételemhez az ICAE-96 rendezvényen.

Sátori Gabriella

In Memoriam:

KILCZER GYULÁNÉ

Értesítjük Olvasóinkat, hogy tagtársunk, KILCZER Gyuláné született FIEDLER Márta 1996. július 30-án, életének 89. évében elhunyt.

Hamvait 1996. augusztus 22-én helyezték örök nyugalomra a Farkasréti temetőben.